A harmadik feltételcsoport az acquis átvételére vonatkozik. A közösségi törvények átvétele, az új román törvények eurokonform kidolgozása hosszadalmas ugyan, de viszonylag könnyû feladat. Ezek alkalmazása azonban körülményesnek bizonyul. A román közintézmények egyelõre kismértékben képesek ezeket kielégítõen ültetni a gyakorlatba.

Az acquis átvételét tekintve Románia szembesül még „kínos" helyzettel. Így például a Belsõ Piac feltételezi a négy alapvetõ szabadságot: az áruk, a szolgáltatások, a tõke és a személyek szabad áramlását. Amíg az EU-s tagállamok kénytelenek a román állampolgárokat érintõ vízumkötelezettséget fenntartani, addig ez a forma tartalom nélkül marad.

Az Európai Uniót teljes egészében nyugati keresztény államok alkotják, egy kivétellel: Görögország, aki gyakran folytatott olyan gazdaságpolitikát, mely mintha semmibe venné a brüsszeli elvárásokat, (nyugat-európai vezetõ tisztségviselõk egymás között hibának mondják még ma is tagságát). A volt Jugoszlávia okozta konfliktusok ügyében Athén elhatárolta magát a fõbb nyugati hatalmak politikájától, aktívan támogatta a szerbeket, és arcátlanul megszegte az ENSZ-szankciókat, melyekkel Jugoszláviát sújtották.

„A hidegháborús ellenséget, a Szovjetuniót, felváltja a hidegháború utáni szövetséges, Oroszország." (S.P. Huntington: *A civilizációk összecsapása és a világrend átalakulása*, magyarul Európa Könyvkiadó, 1999, Budapest).

Az Unióba való felvételre váró államok közül csak Bulgária és Románia nem nyugati keresztény állam. Mindkét ország tudatában van a nyugati struktúrákba való beilleszkedés elõnyeinek, de ugyanakkor – és ez teljes mértékben természetes – azonosulni akar saját, ortodox tradícióival. Huntingtont követve, ez egyfajta tudathasadásos állapotot idézhet elõ eme két országban.

Tagadhatatlan, hogy más-más értékek dominálnak a különbözõ civilizációkban. Egy ortodox államban a kollektivizmus elõbbre való a nyugati államokban dívó individualizmussal szemben, de ebbõl a szempontból nem annyira éles a határvonal, mint például a keresztény és muzulmán civilizáció között. Így például számolnunk kell azzal, hogy jogi szempontból mindig található majd olyan fejezete a törvénykezésnek, amely nem lesz EU-konform. Véleményünk szerint, ha Romániának sikerül is idõvel gazdaságilag felzárkóznia az Unió mögé, lesznek olyan problémák (és itt most elsõsorban nem a gazdaságiakra gondolunk), amelyek, ha látszólag megoldhatóak is, a társadalomban mindig személyiségzavarokat fognak okozni.

Fákó Péter és Godra Árpád

Bankkártyák mint új fizetési eszközök

A piacgazdálkodásra való eredményes áttérésnek többek között az is feltétele, hogy gyökeres szemléletváltás történjék, amely segíti az „új" befogadását, hogy korszerû eszközök, gazdasági és jogi intézmények álljanak rendelkezésre, és azokat helyesen, gazdaságosan tudják alkalmazni.

A nemrég még tervgazdálkodást folytatott kelet-európai országokban, ahogy Romániában is, még kevéssé elterjedtek ezek az új fizetési eszközök, jóllehet a nyugati államokban már régen használják azokat.

Tanulmányunkban a kártyapiac hazai helyzetét mutatjuk be. A kártyarendszer mindennapos gyakorlatba való bevezetése költséggel, befektetéssel jár, amelyet valakinek vagy valakiknek fedezniük kell. Ez nemcsak Romániában van így, hanem a fejlett gazdaságokban is. A kártyák széleskörû elterjesztése/elterjedése akkor lesz sikeres, ha ismerjük elõnyeit: az ügyfélnél a jóval nagyobb biztonságot és a kényelmes, gyors lebonyolítást, a kereskedõknél, a szolgáltatóknál a biztonságon kívül a nagyobb áruforgalmat, a bankoknál pedig a számlavezetésbõl származó üzleti hasznot.

A külföldi tapasztalatok alapján szerzett ismeretek felhívják a figyelmet a plasztikkártyára, ezen a területen a rendszerek mûködõképességének tökéletesítése a nemzetközi szabványokhoz való felzárkózást jelenti.

A fejlett gazdaságokban a bankkártyáknak számos típusa ismeretes: terhelési kártya, hitelkártya, store card (vállalatok által kibocsátott kártyák, saját vevõkörük bõvítését szolgálják, a hitelkártyákhoz hasonlóan mûködnek), smart card (szerkezetileg bonyolultabb felépítésûek, komplexebb mûveletek megvalósítását eredményezik) és többfunkciós kártyák (olyan terhelési kártyák, amelyek más mûveletek végrehajtását is lehetõvé teszik). Mivel Romániában a terhelési és hitelkártyák vannak forga-

lomban, a továbbiakban ezen kártyatípusokat kívánjuk bemutatni.

Terhelési kártya

A csekkel, valamint a megtakarítási számlákkal állnak kapcsolatban. Ezek tulajdonképpen a csekkek helyettesítõi. A terhelési kártyát egy bankszámla alapján bocsátják ki a tulajdonos számára. Használata a készpénz kezeléséhez hasonlít, vagyis a tulajdonos a számláján létezõ összeg értékében különbözõ fizetési ügyleteket bonyolíthat le (különleges esetekben, amennyiben a bank és az ügyfél között megegyezés születik, a bank engedélyezhet fizetéseket akár a létezõ tõke értéke felett is). A terhelési kártya használata nem feltételezi egyetlen papír forgalmát sem. Kártyával történõ vásárlás esetén a tulajdonos számlájának terhelése párhuzamosan zajlik az elfogadó kereskedelmi egység számlájának növelésével. A kártya használata elõnyös mind a bank, mind a kereskedõ és a kliens számára.

A bank legfõbb elõnyei:

- emeli az ügyletek ellenõrzésének fokát, a számlán levõ összeg megfigyelésének szempontjából;
- a csekk és a készpénz használatát biztosító költségek jóval alacsonyabbak;
- a bankok pénztárainál történõ munkát szabadít fel.

A kereskedõ számára a terhelési kártya a következõ elõnyökkel jár:

- a biztosítási költségek jóval alacsonyabbak mint a készpénz használatánál;
- a terhelési kártyák mûködésével kapcsolatos mûveletek végrehajtásáért a bankok jóval kisebb illetéket hajtanak be, mint a készpénz használatának esetében;
- a csekkhez viszonyítva az elszámolások sokkal kevesebb idõt vesznek igénybe.

A kártyatulajdonos szempontjából elõnyös:

- nem szükséges nagy mennyiségû készpénz hordozása, amely egyben a lopási lehetõségek csökkentését is jelenti;
- használata bármely okmány kitöltésétõl mentesít;
- az ügyletek azonnal lebonyolíthatók.

A hitelkártya

A hitelkártya olyan készpénz nélküli fizetési eszköz, amely kisebb összegû, rövid lejáratú hitel, fizetési biztosíték, s a havonta történõ elszámolás kombinációjából áll.

A hitelkártya legfontosabb funkciói:

· a fizetési funkció
· a hitelfunkció
· a készpénzfelvételi funkció
· szolgáltatások igénybevételi funkció.
· elektronikus funkció (pénzfelvétel:ATM, vásárlás: POS)

Fizetési funkció

A fizetési funkció telejesítésérõl akkor beszélünk, ha a kereskedõ a hitelkártyát fizetésül elfogadja a számla kiegyenlítésére. A magánháztartásokban, illetve a kiskereskedõi és szolgáltatói területen eddig nálunk csaknem kizárólag készpénzt használtak, jóllehet a plasztikkártya elektronikus használata a kereskedõknél a hitelkártyával történõ fizetés gyors elterjedését eredményezheti.

Hitelfunkció

A kártyakibocsátó garantálja az elfogadó kereskedelmi egységnek, hogy a számla ellenértékét kifizeti. Ez azonban bizonyos hitelkockázatot jelent a kibocsátó részére mindaddig, amíg a kártyabirtokos a számlák ellenértékét ki nem egyenlíti. A számla kelte és kiegyenlítése között eltelt idõ általában több hét, néha a hónapot is meghaladja. Erre az idõtartamra a hitelkártya birtokosa általában nem fizet kamatot, ez a hitelkártya egyik legvonzóbb tulajdonsága. Az esedékesség után viszont kamat terheli a kártyabirtokost.

Hitelkártyát nemcsak bankok, hanem egyéb szervezetek is kibocsáthatnak. Nemzetközi téren az áruházak által kibocsátott kártyák száma meghaladja a bankokét, használatuk viszont jóval korlátozottabb körben történik.

Készpénzfelvételi funkció

A hitelkártya minõsége attól függ, hogy milyen nagyságú elfogadói hálózatot épít ki a kibocsátó szervezet. A bankkártyák elfogadási sûrûsége országonként eléggé eltérõ. A pénzkiadó automaták elterjedésével a bankhitelkártyákkal készpénzhez juthat a kártyatulajdonos.

Különbözõ szolgáltatások igénybevétele

A kártyakibocsátók közti versengésnek köszönhetõen a kártyákhoz különbözõ jellegû kiegészítõ szolgáltatások is tartoznak. A leggyakoribb szolgáltatás a kártyához kapcsolódó biztosítási csomag, amelyet az ügyfél a kártyahasználati díjjal együtt fizet. Esetenként elõírják, hogy a fizetés a kártya használatával történjen, (pl. közlekedési balesetnél csupán akkor teljesíti kötelességeit a biztosító). Vannak azonban olyan szolgáltatások is, ahol szükséges, hogy az ügyfélnek legyen kártyája, ilyenek

például a szállodafoglalásnál igénybevehetõ szolgáltatások.

Elektronikus funkció

A hitelkártyák hátoldalán mágnescsík található, amely a kártyabirtokosra vonatkozó kódolt adatokat, így a nevét, a kártya számát, érvényességi idejét és körét stb. tartalmazza.

A kártyák természetesen arra is alkalmassá tehetõk, hogy autóparkolókban, nyilvános telefonállomásokon fizessenek velük. A mágnescsíkot a késõbbiekben a mikrochip helyettesítheti, amely további szolgáltatások igénybevételét teszi majd lehetõvé.

A romániai bankok nemzeti és nemzetközi kártyákat bocsátanak ki. A nemzeti kártyákat a kibocsátó ország pénznemében adják ki és felhasználásuk annak területére korlátozódik. A nemzetközi kártyák kibocsátása valutában történik, minden országban használható, függetlenül a tulajdonos számláján levõ pénznemtõl. Ezek a kártyák a VISA- és az EUROCARD-MASTERCARD- hálózathoz tartoznak, felhasználásuk a nemzeti kártyákhoz hasonlóan történik, azzal a különbséggel, hogy segítségükkel külföldi pénzmûveletek is végezhetõk. Mindkét rendszer azonos garanciát biztosít, s a nemzeti kártyákhoz viszonyítva plusz szolgáltatások igénybevételét teszik lehetõvé (pl. egészségügyi ellátás, szállodai helyfoglalás stb.).

Jelenleg hét hazai kártyakibocsató bank ismeretes: Román Kereskedelmi Bank, Román Fejlesztési Bank, Posta Bank, Ion Þiriac Bank, Mezõ Bank, Török–Román Bank, Transilvania Bank. A kibocsátott kártyák túlnyomó része a nemzetközi VISA-rendszerben mûködik, azonban a MAESTRO- MASTERCARD-piac is elterjedõben van, ahogy a számok is igazolják: 1997 végén 2 700 Maestro- és Mastercard volt forgalomban, 1998-ban ez már 60 000-re emelkedett, 1999-ben már 215 000 kártyatulajdonost tartottak nyilván, és ez év végére már 600 000-re becsülik számukat.

Hazai viszonylatban, feltevõdik a kérdés, hogy nem túl aránytalan-e ez a növekedés a felhasználóhelyekhez viszonyítva? Romániában jelenleg 750-800 pénzkiadó automata (ATM) mûködik mintegy 800 000 aktív kártyára, ami átlagosan 1 000 kártyát jelent egy automatára. Ez az arány összhangban van a nemzetközi normákkal, eltérés inkább az elfogadó kereskedelmi egységek és a kibocsátott kártyák számában van. Ennek oka tulajdonképpen a kártyákkal lebonyolított tevékenységek rövid múltja. Romániában csupán 5 éve kezdtek el kártyával ügyleteket lebonyolítani, szemben például Magyarországgal, ahol már 1989 óta mûködik ez a rendszer.

A kártyákkal lebonyolított tevékenységekre való áttérés nem mehet végbe minden átmenet nélkül. Óriási erõfeszítéseket igényel a bankok részérõl, elsõsorban az elektronikus rendszer kiépítése. A másik feladat már nehezebb, mégpedig az elfogadási hálózat létrehozása. Minden országban azonban a kártyás rendszer kezdetben – a megjelenéstõl számított 4-5 évig – az ATM-hálózatra támaszkodik.

Egy másik akadály a fogyasztók részérõl jelentkezik. Nehéz meggyõzni az egyszerû vásárlót, hogy egyik napról a másikra megváltoztassa hagyományos viselkedésmódját és készpénz helyett egy „plasztikot” használjon fizetésre. El kell telnie egy bizonyos idõnek ahhoz, hogy a vásárlónak legyen ideje megismerni ezt az új helyzetet és képes legyen alkalmazkodni hozzá. Elõreláthatóan egyre több kereskedõ tapasztalni fogja, hogy jelentõs vásárlói réteget veszít el, ha nem fogad el kártyákat fizetõeszközként.

Az utóbbi idõben figyelemre méltó eredmények születtek ezen a területen, amit a statisztikai adatok is igazolnak. Eszerint az utóbbi hat hónapban a romániai kereskedõknél lebonyolított mûveletek a tavalyi évhez viszonyítva 600 %-os növekedést mutatnak (1999-ben 3 000 ügylet, 2000 elsõ felében már meghaladta a 18 000-t). Romániában a kártyák használata még kezdeti szakaszban van, éppen ezért még számtalan lehetõség adott a bankok számára a továbblépésre: fejleszthetik az ATM-hálózatot bizonyos területeken, összpontosíthatnak az elfogadói hálózat, vagy a hitelkártya-szektor bõvítésére. Természetesen a különféle stratégiák kiválasztásánál a gazdasági szempontok nyernek prioritást.

Napjainkban Romániában egyre több bank bocsát ki kártyákat, ami természetszerûleg a konkurencia növekedéséhez vezet. Ez a folyamat tulajdonképpen pozitív jelenségként fogható fel, olyan értelemben, hogy minden kibocsátónak a színvonalas szolgáltatás az érdeke. A bankok smart card bevezetését óhajtják, abban a pillanatban, amikor telített lesz a kártyapiac, addig is a legközelebbi tendencia a Kereskedelmi Bank által kidolgozott, e-kereskedelemre is használható kártyák bevezetése.

Deák Emese és Milotai Anikó